

Bevezető

a „Pedagógus” szekció munkájához

Pedagógus-továbbképzés témakör

A VII. Nevelésügyi Kongresszus pedagógus-továbbképzésre vonatkozó ajánlása elsősorban a közoktatási intézményrendszer igényeinek határozottabb figyelembe vételére, a pályázatok esetében a szélesebb, színesebb kínálat megjelenésére, a képzésválasztásban nagyobb intézményi szabadság érvényesítésére tett javaslatot. A VII. Nevelésügyi Kongresszus határozottan ajánlotta, hogy a pedagógusok teljesítményértékelésébe épüljön be a pedagógus-továbbképzésen szerzett ismeretek felhasználásának értékelése.

Ajánlás:

A pedagógus-továbbképzések igazodjanak jobban a közoktatás igényeihez. A teljesítményértékelés során történjék meg a sikeres és hasznosított továbbképzés elismerése. A pályázatokhoz kapcsolódó kötelező továbbképzések esetében szélesebb kínálatra, a választásban nagyobb intézményi szabadságra van szükség.

A VII. Nevelésügyi Kongresszus ajánlásának nyomon követéséhez érdemes áttekinteni az érintett kormányrendelet - időközben bekövetkező - változásait, valamint a megvalósult fejlesztési programokban megjelenő továbbképzési formákat és tartalmakat. A szekció munkája során ugyanakkor fontos lenne szót váltani a pedagógus életpálya-modellben megjelenő továbbképzési- és szakvizsga kötelezettség jövőbeni szerepéről, valamint a pedagógus életpálya által felvázolt - a pedagógus-továbbképzési rendszert érintő - elképzelésekről. (Pl. a kötelező továbbképzési rendszer fenntartása, a továbbképzések akkreditációjának szigorítása és a továbbképzések szakmai ellenőrzésének kiterjesztése).

I. A szabályozás módosítása

Érdemi, tartalmi változást a pedagógus-továbbképzések szabályozásában a pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben részt vevők juttatásairól és kedvezményeiről szóló 277/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet 2009. évi módosítása jelentett.¹ A módosítás elsősorban tartalmi kérdésekre, a továbbképzés szervezésének kérdéseire és a továbbképzések ellenőrzésének átalakítására terjedt ki. Az érintett kormányrendelet deklarált célja volt, hogy olyan elemeket építsen a jogszabályba, amelyek lehetővé teszik a rugalmasabb képzési formák megjelenését, reflektálnak a nevelőtestületek igényeire és a fejlesztési programok által megfogalmazott elvárásokra. A szabályozás módosításának további célja volt - a szakvizsga önkéntességének fenntartása mellett - az intézményi és fenntartói érdekek megjelenítése, erősítése, valamint a pedagógus-továbbképzési rendszer minőségbiztosítása ellenőrzésének kiterjesztése. A módosítás arra törekedett, hogy a program-engedélyezési hatósági eljárást felhasználóbarát eljárássá alakítsa. Hosszú távú célként fogalmazta meg az előterjesztés, hogy a pedagógus-továbbképzési rendszer a pedagógusképzési folyamatot szem előtt tartó, szakaszosan egymásra épülő struktúrát alkosson.

¹ 93/2009. (IV. 24.) Kormányrendelet, 2009. július 31-én lépett hatályba, a Magyar Közlöny 57. számában jelent meg.

1. Új tartalmi elemek megjelenése a pedagógus-továbbképzési rendszerben

a) A szakmai megújító képzés fogalmának megjelenése

A szakmai megújító képzés olyan továbbképzés, amelynek az a feladata, hogy hozzájáruljon a pedagógus alapképzésben megszerzett ismereteinek és jártasságainak megújításához. Nem új továbbképzési forma, csupán a továbbképzések „szűkebb kategóriája”.

A pedagógus, amennyiben a nevelő és oktató munkáját több mint hét éve ugyanazzal az iskolai végzettséggel és szakképzettséggel látja el, a Korm. rendeletben foglalt kedvezményekre, juttatásokra akkor tarthat igényt, ha olyan továbbképzésben vesz részt, amely hozzájárul **az adott szakképzettséghez kapcsolódó alapképzésben megszerzett ismeretek és jártasság megújításához, kiegészítéséhez.** (Korm. rendelet 4. § (3) bekezdés)

A szakmai megújító képzés teljesíthető:

- a munkakör betöltésére jogosító felsőfokú iskolai végzettségnek és szakképzettségnek megfelelő, magasabb felsőfokú végzettségi szintet biztosító képzési ciklusban szerezhető további oklevél megszerzésével,
- nemzeti, etnikai kisebbség nyelvén nevelő, tanító pedagógus, a nemzeti, etnikai kisebbség nyelve szerinti országban, két tanítási nyelvű iskolai oktatásban célnyelven tanító pedagógus a célnyelv szerinti országban, idegen nyelvet oktató pedagógus a nyelv szerinti országban, nyelvi felkészítésben való részvétellel,
- minden olyan képzés elvégzésével, amelyet pedagógusképzést folytató felsőoktatási intézmény szervezett vagy a pedagógusképzést folytató felsőoktatási intézménnyel kötött megállapodás alapján szervezik és biztosítja a szakmai megújító képzés céljainak megvalósítását.
- A pedagógus teljesítményértékelés alapján a munkáltató a felsoroltakon kívül más továbbképzést is elfogadhat szakmai megújító képzésnek.

b) Vezetők továbbképzése

A pedagógus-továbbképzéshez kapcsolódó kedvezményeket és juttatásokat a vezetők esetében **csak akkor lehet igénybe venni**, ha olyan továbbképzésben vesznek részt, amely a **vezetői ismeretek megszerzéséhez, a vezetői jártasságok elsajátításához** járul hozzá. (Korm. rendelet 4. § (4) bekezdés)

Vezetőképzésnek a következő képzések minősülnek:

- pedagógus-szakvizsgára történő felkészítés,
- pedagógus-szakvizsga megléte esetén másik olyan pedagógus-szakvizsgára történő felkészítés, amelynek során *intézményvezetői szakképzettséget* lehet szerezni,
- a felsőoktatás keretében folyó, jogi, közgazdasági, pénzügyi szakképzettség megszerzésére irányuló felkészítő képzés,
- legalább hatvan órás felkészítést biztosító minden olyan képzés, amely segíti a közoktatási intézmények vezetéséhez szükséges tanügy-igazgatási, korszerű pedagógiai szervezési, korszerű pedagógiai taneszköz-alkalmazási ismeretek elsajátítását.

c) Megjelentek a pedagógus-továbbképzés teljesítésének „rugalmasabb” formái:

- pedagógus-továbbképzés a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. 44/A. §-ában meghatározott **részismereti képzéssel** is teljesíthető, amennyiben a képzés teljesítéséért kapható kreditpontok száma legalább a 30-at eléri,
- a pedagógus-továbbképzés teljesíthető uniós fejlesztési programban résztvevők tapasztalatainak átadásával is,

(Az Új Magyarország Fejlesztési Terv Társadalmi Megújulás Operatív Programban részt vevő intézményekben szervezett **továbbképzések során szerzett tapasztalatok átadásával teljesíthető pedagógus-továbbképzés**, amennyiben az Új Magyarország Fejlesztési Terv programjában részt vevő közoktatási intézmény és a tapasztalatokat **átvevő közoktatási intézmény pedagógusai közösen szervezik** meg a továbbképzést, és azon az innovatív közoktatási intézmény pedagógusainak legalább hetven százaléka részt vesz.)

- Európai Számítógép-használói Jogosítvány: ECDL vagy ECDL Select elvégzését igazoló okirat megszerzésével,
- az **önképzésben, kutatásban, gyakornoki felkészítésben** való részvétellel,
- a harminc óránál rövidebb, **nem akkreditált képzésen** való részvétel, valamint
- a továbbképzésbe beszámítható képzéseken **előadóként való részvétel** beszámíthatóságával.²

Korlátozott mértékben, legfeljebb és összesen 30 óra teljesíthető az alábbi módokon:

- **közoktatási kutatást támogató ösztöndíjas programban** való részvétellel,
- **gyakornoki felkészítésben** szakmai segítőként való részvétellel,
- nem szervezett, a szakmai felkészültség gyarapítását, képesség fejlesztését célzó tevékenységgel (**önképzés**), amely megvalósulhat mások tapasztalatainak megfigyelésével (**óralátogatás**) vagy munkaformák, eljárások, technikák, módszerek saját gyakorlatban való kipróbálásával és bemutatásával (pl. **bemutató óra**),
- **harminc foglalkozási óránál rövidebb**, nem akkreditált képzésben való részvétellel, amennyiben a képzési idő legalább az öt órát eléri,
- a közoktatási intézmény felkérésére szervezett **szaktanácsadói tevékenység** keretében az érintett nevelőtestület, illetve pedagógusközösség számára nyújtott **szaktanácsadáson történő részvétellel**, feltéve, hogy az elemző értékelő tevékenység az érintett pedagógusok részvételével történik.

² A rendelet lehetővé tette, hogy a Nemzeti Fejlesztési Terv I. részeként lezajlott pedagógus-továbbképzéseken részt vevő előadók számára ezt a tevékenységet pedagógus-továbbképzésként el lehessen ismerni.

2. A továbbképzések szervezését érintő változások

- A továbbképzési jegyzék a Korm. rendelet módosítását követően elektronikus formában érhető el. A jegyzékre kerüléshez szükséges **dokumentumok is benyújthatók elektronikusan.**
- Az oktatási és kulturális miniszter számára lehetővé vált, hogy a tanév rendjéről szóló rendeletben **egyes szakmai feladatok ellátásához - a források biztosítása mellett - továbbképzéseket írjon elő.** Amennyiben egyes képzési területeken hiány mutatkozik, továbbképzési területek prioritását határozhatja meg.
- Megtörtént az akkreditációs eljárás szabályainak áttekintése, pontosítása a továbbképzések minőségének javítása érdekében.

3. A továbbképzések ellenőrzését érintő változások

- A kormányrendelet indoklása kimondta, hogy a pedagógus-továbbképzésben való részvételnek, a pedagógiai szakvizsgára történő felkészülésnek az egyéni pedagógus-érdekek mellett azokat az intézményi pedagógiai célokat is szolgálnia kell, amelyeket az óvoda, az iskola, a kollégium a nevelési, illetve pedagógiai programjában meghatározott. Ugyanakkor a továbbképzési rendszer működésének segítséget kell nyújtania az esetleges foglalkoztatási problémák megoldásához a helyi pedagógus-munkanélküliség megelőzése érdekében. Ezért a **fenntartó ellenőrzési tevékenysége a továbbképzési program, a beiskolázási terv, a nevelési- pedagógiai program, valamint az intézményi minőségirányítási program és a fenntartói munkaerő-gazdálkodási rendszer koherenciájára, valamint a költségvetési források felhasználására is kiterjed.**
- A pedagógus-továbbképzés szervezője a tanfolyamokról szóló felhasználói értékelést **köteles honlapján nyilvánosságra hozni.** A továbbképzési rendszer minőségbiztosítása, ellenőrzésének erősítése érdekében az Oktatási Hivatal is nyilvánosságra hozza a továbbképzések szervezőinek **éves minőségbiztosítási összegzését képzési felhasználói értékeléséről.**
- A közoktatási pályázatok fejlesztéstámogatása érdekében szakmai programkövető informatikai rendszer és adatbázis kialakítása vált indokolttá. A tervek szerint ez az informatikai rendszer képes az uniós támogatások által nyújtott pályázati források szakmai/tartalmi felhasználását naprakészen követni. A fejlesztők reményei szerint ez a jelzőrendszer a fejlesztési folyamat során felkínálja a beavatkozás lehetőségét is.³ E rendszer elemeként elkészül a pedagógus továbbképzések nyilvántartására és követésére alkalmas „alrendszer” is.

II. A fejlesztési programokban megjelenő továbbképzési formák, tartalmak

Az ÚMFT keretében zajló pedagógus-továbbképzések közös jellemzője, hogy a képzések 100%-ban finanszírozottak, elsősorban oktatási-nevelési intézményben folyó, ún. „kihelyezett

³ A közoktatás átfogó modernizációját központi, adminisztrációs oldalról támogató szolgáltató rendszerek fejlesztése és megvalósítása az ÚMFT TÁMOP 3.1 központi programjának tervezett eleme.

képzések,” valamint akkreditált továbbképzések, ilyen módon beszámíthatók a pedagógusok kötelező továbbképzésébe.

Az uniós közoktatási és felsőoktatási tartalmi fejlesztések tervezése során követelményként fogalmazódott meg a források hatékony felhasználásának, valamint a pedagógusképzés fejlesztésének és a pedagógus-továbbképzések kínálatának összehangolása, másrészt a különböző forrásokból megvalósuló pedagógus továbbképzések közötti átfedések elkerülése. (Pl. a TÁMOP 4.1.2 „Tartalomfejlesztés, képzők képzése, különös tekintettel a matematikai, természettudományi, műszaki és informatikai (MTMI) képzésekre és azok fejlesztésére” konstrukció és a TÁMOP 3.1.5 „Pedagógusképzések, a pedagógiai kultúra korszerűsítése, pedagógusok új szerepben” konstrukció tartalmi összehangolására törekedett az illetékes irányító hatóság.)

Az ÚMFT közoktatási programjai közül a TÁMOP 3.1.5 konstrukció irányul közvetlenül pedagógus tovább- és átképzésre. Közvetve pedig további közoktatási és esélyegyenlőségi pályázatok fejlesztési forrásai támogatták, támogatják a pedagógus-továbbképzést és felkészülést. Ilyen volt az elmúlt időszakban a TÁMOP 3.1.4 intézményfejlesztési pályázat, a TÁMOP 3.1.6 Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények fejlesztését támogató pályázat és ide sorolhatók a TÁMOP 3.3-as intézkedésen belüli esélyegyenlőségi konstrukciók, illetve a TÁMOP 3.4 intézkedései is.

A TÁMOP 3.1.5-09/A „Pedagógusképzések - a pedagógiai kultúra korszerűsítése, pedagógusok új szerepben” című konstrukció pályázata 2010 elején lezárult.

A pályázat azon pedagógusok - oklevéllel vagy oklevél betétlappal záruló képzését támogatta a felsőoktatás rendszerében - akik a pedagógus munkakör ellátására feljogosító első szakképztségüket legalább 10 éve szerezték meg és pedagógus munkakörben vagy gyermek-és ifjúságvédelmi felelős, szabadidő-szervezői munkakörben álltak a pályázó intézmény alkalmazásában. A pályázat által támogatott képzési formák egyike volt a tanári mesterképzés. A konstrukció lehetőséget nyújtott arra, hogy tanári szakképztség birtokában, előképzettséggel felvehető második vagy további tanári szakképztség megszerzésére irányuló képzésen vegyen részt a pedagógus. Lehetőséget kínált a pályázat bármely tanári szakképztség birtokában, előképzetség nélkül felvehető tanári szakképztség megszerzésére is. A pályázati konstrukció ösztönözte a szakirányú továbbképzésen történő részvételt, kiemelten a pedagógusok elméleti, szakmai, módszertani felkészültségét fejlesztő képzéseket támogatta, de megjelentek az intézmény mindennapi szakmai munkáját segítő, kiegészítő tevékenységgel kapcsolatos képzések is. Az intézmények pályázhattak az eltérő oktatási igényű és a sajátos nevelési igényű tanulók nevelését és oktatását célzó szakirányú továbbképzésekre, közoktatási vezetőképzésre, valamint részismereti képzésekre. (Pl. műveltségterületi képzés tanítók számára, óvodapedagógusok részismereti képzése).

562 nyertes projekt/intézmény, közel 7 milliárd Ft-os támogatást nyert el, a képzések jelenleg is folynak.

A TÁMOP-3.1.4/08/ „Kompetencia alapú oktatás, egyenlő hozzáférés innovatív intézményekben” pályázati konstrukció elsődleges célja a Nat szerinti kulcskompetencia területek intézményi fejlesztése, oktatási programok és taneszközök bevezetése, adaptációja, szegregációmentes együttnevelési környezet kialakítása, illetve önálló intézményi innováció megvalósítása volt. A pályázó a kötelező tevékenységeken kívül további fejlesztésre is támogatást kaphatott, amennyiben innovációja hozzájárult a készségközpontú oktatás meghonosításához az intézményben.

A programban kötelezően megvalósítandó továbbképzési tartalmak is megjelentek:

- menedzsmentképzés a vezetők számára,
- az újszerű tanulás-szervezési eljárások alkalmazását segítő általános pedagógiai, módszertani képzések,
- a kompetencia alapú oktatási programok, programcsomagok, az óvodai programcsomag komplex alkalmazását támogató módszertani képzések,
- az infokommunikációs technológiák (IKT) oktatásban történő alkalmazását segítő képzések,
- a közoktatási intézmények pedagógusainak felkészítése szegregációmentes együttnevelési környezet kialakítására: IPR⁴ - hez kapcsolódó tantestületi, módszertani képzések, együttnevelésre felkészítő tréning stb.

Az intézmények közötti horizontális tanulás elősegítése érdekében a már kipróbált és bevált pedagógiai módszerek, eljárások megismerését, adaptációját (*"jó gyakorlatok átvétele"*) is támogatta a pályázat. Különösen az intézmények közötti szakmai együttműködések kialakítását, a pedagógusok horizontális tanulási lehetőségeinek megteremtését, a „referencia-intézmények” szolgáltatásainak igénybe vételét ösztönözte. Az egyes pedagógiai megoldásokat már sikerrel alkalmazó iskolában, óvodában látogatási alkalmak szervezését, a jó gyakorlatot adaptáló intézmény pedagógusai számára szakmai konzultációs lehetőséget, tapasztalatcsere is szorgalmazó fejlesztési program segítette a - kormányrendeletben már elismert - rugalmasabb továbbképzési formák elterjedését az érintett közoktatási intézményekben.

TÁMOP 3.1.6/08 „Az Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények által nyújtott szolgáltatások fejlesztése a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók együttnevelésének támogatása érdekében” pályázati konstrukció elsősorban az együttnevelés megvalósításához szükséges továbbképzési programok kidolgozását, átvételét vagy adaptálását, megszervezését, lebonyolítását finanszírozta.

A továbbképzési programok célja a pályázatban résztvevő pedagógusok és gyógypedagógusok felkészítése az együttnevelő pedagógiára, illetve az együttnevelő intézményi gyakorlat bevezetésének segítése volt. Megjelent a finanszírozott tevékenységek között az intézményirányítás szereplőinek képzési lehetősége, olyan továbbképzési programok kidolgozása, átvétele, lebonyolítása, amely az együttnevelés szolgáltatásainak fejlesztését és a szolgáltatások fogadását segítik.

III. A tervekről

A Társadalmi Megújulás Operatív Program 2011-13-as akciótervének 2011. áprilisában érvényes változata a TÁMOP 3.1.5 „Pedagógusképzés, továbbképzés elnevezésű konstrukciót 16,02 Mrd Ft támogatási kerettel jelentette meg. A jövőbeni konstrukció max. 3200 projekt finanszírozására vállalkozik. Az akciótervben megfogalmazott, támogatott képzési területek:

- „a pedagógusok oklevéllel záruló kiegészítő képzése a felsőoktatás rendszerében, amely segíti az oktatás minőségének javulását, támogatja a kompetencia alapú oktatás elterjedését, hozzájárul a pedagógusok végzettségi, szakképzettségi szintjének emeléséhez;

⁴ Integrációs pedagógiai rendszer

- gyakorló pedagógusok számára a kompetencia alapú oktatás alkalmazásához szükséges pedagógiai kompetenciák erősítését támogató, a pedagógusok ehhez szükséges általános képességeinek, készségeinek (kiemelten a digitális tudás és az idegen nyelvi kommunikációs képességek, készségek, egészség- és mozgásfejlesztés) fejlesztését célzó akkreditált pedagógus-továbbképzésen és nyelvi képzésen való részvétele;
- tantestületi módszertani továbbképzések a pedagógusok korszerű, a kihívásoknak megfelelni képes minőségi szakmai munkája fejlesztése érdekében.”